

UCHWAŁA NR
RADY MIASTA RACIBÓRZ

z dnia 2022 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony
Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2022-2025**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2021r. poz. 1372 z późn.zm.) oraz art. 6 ust.1 i ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1249) po przeprowadzeniu konsultacji społecznych zgodnie z Uchwałą Nr XXII/300/2016 Rady Miasta Racibórz z dnia 26 października 2016 r. w sprawie określenia szczegółowego sposobu konsultowania z Raciborską Radą Działalności Pożytku Publicznego lub organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji (Dz. Urz. Woj. Śl. z dnia 8 listopada 2016 r. poz. 5641)

**Rada Miasta Racibórz
uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2022-2025, który stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Racibórz.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Załącznik do uchwały Nr
Rady Miasta Racibórz
z dnia 2022 r.

Gminny Program Przeciwdziałania
Przemocy w Rodzinie
i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie
na lata 2022 – 2025

RACIBÓRZ

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	3
Wprowadzenie	4
Rozdział I. Zjawisko przemocy w rodzinie.....	5
1.1 Ujęcie definicyjne.....	5
1.2 Instytucje publiczne i inne podmioty	7
Rozdział II. Przemoc, przeciwdziałanie przemocy, ochrona ofiar przemocy w rodzinie, w świetle obowiązujących przepisów prawa.....	11
2.1 Prawodawstwo krajowe.....	11
Rozdział III. Diagnoza problemu przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskiej Karty”.....	13
3.1 Procedura „Niebieskiej Karty” - schemat ogólny.....	13
3.2 Dane statystyczne.....	14
3.2.1 Zakres ogólnopolski.....	14
3.2.2 Województwo śląskie.....	15
3.2.3 Gmina Racibórz.....	16
3.3 Analiza SWOT – specyfika problemu w Gminie Racibórz.....	17
Rozdział IV. Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Gminy Racibórz na lata 2022 – 2025.....	20
4.1 Adresaci programu.....	20
4.2 Ramy czasowe programu	21
4.3 Cele programu	21
4.3.1 Cel główny.....	21
4.3.2 Cele operacyjne.....	21
4.4 Finansowanie programu.....	25
4.5 Wdrażanie programu	25
4.6 Ewaluacja – wskaźniki.....	26
4.7 Spodziewane efekty.....	26

Wykaz skrótów

Ilekróć w Programie jest mowa o :

1. GKRPA – należy przez to rozumieć Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Raciborzu,
2. KPP – należy przez to rozumieć Komendę Powiatową Policji w Raciborzu,
3. OPS – należy przez to rozumieć Ośrodek Pomocy Społecznej w Raciborzu,
4. Program – należy przez to rozumieć Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2022 – 2025.

Wprowadzenie

Rodzina jest pierwszym i najważniejszym środowiskiem w życiu człowieka – pierwotne środowisko pełniące istotną rolę w procesie przygotowania jednostki do życia w społeczeństwie. Rolą rodziny jest spełnianie określonych funkcji związanych z zaspokojeniem podstawowych potrzeb: bezpieczeństwa, miłości, przynależności, szacunku i uznania. Rola rodziny związana jest z przekazywaniem odpowiednich wzorców zachowań, wartości i kształtowaniem społecznie pożądaných postaw.

Współczesne rodziny często borykają się z różnego rodzaju problemami, które są wynikiem społecznych, ekonomicznych, normatywnych uwarunkowań charakterystycznych dla XXI wieku i postępujących cywilizacji.

Przemoc jest zjawiskiem, które może wystąpić w każdej rodzinie, niezależnie od sytuacji materialnej, bytowej, statusu społecznego, wykształcenia, zajmowanego stanowiska. W powszechnej opinii przyjęło się uważać, że przemoc współwystępuje z innymi problemami społecznymi, np. alkoholizmem, ubóstwem, narkomanią. Niemniej zjawisko przemocy dotyka również tych na pozór prestiżowych, cieszących się dobrą opinią i wysoko sytuowanych rodzin.

Zjawisko przemocy w rodzinie ma bardzo negatywny charakter w dwóch wymiarach jednostkowym i społecznym. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie jest jednym z zadań polityki społecznej, realizowanym na wszystkich poziomach życia publicznego w kraju. Skuteczność działań zależy od poziomu zrozumienia przyczyn i mechanizmów występowania przemocy oraz zaangażowania przedstawicieli poszczególnych instytucji zgodnie z kompetencjami.

ROZDZIAŁ I. Zjawisko przemocy w rodzinie

1.1 Ujęcie definicyjne

W 1996 roku, Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) opublikowała definicję przemocy, w myśl, której przemoc jest „celowym użyciem siły fizycznej lub władzy, sformułowane, jako groźba lub rzeczywiście użyte, skierowane przeciwko samemu sobie, innej osobie, grupie lub społeczności, które albo prowadzi do albo z którym wiąże się wysokie prawdopodobieństwo spowodowania obrażeń cielesnych, śmierci, szkód psychologicznych, wad rozwoju lub braku elementów niezbędnych do normalnego życia i zdrowia”¹.

W słowniku języka polskiego przemoc definiowana jest, jako „siła przewyższająca czyjąś siłę, fizyczna przewaga wykorzystywana do czynów bezprawnych dokonywanych na kimś; narzucana bezprawnie władza, panowanie, czyny bezprawne, dokonywane z użyciem fizycznego przymusu; gwałt”. W słowniku odróżniono termin „przemoc”, który z kolei w myśli definicji słownikowej związany jest z „użyciem siły fizycznej; wbrew czyjejś woli: Wziąć, zabrać coś komuś przemocą. Przemocą narzucić komuś swoją wolę”².

Przemoc może przybierać różny charakter: instrumentalny, bezinteresowny, indywidualny oraz rodzinny. Irena Pospiszyl zagadnienie przemocy opisała, jako „wszelkie nieprzypadkowe akty godzące w osobistą wolność jednostki lub przyczyniające się do fizycznej, a także psychicznej szkody osoby, wykraczające poza społeczne zasady wzajemnej relacji”³.

W kontekście opracowywania Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Racibórz na lata 2022-2025, najbardziej zasadnym jest przyjęcie definicji przemocy określonej w Ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r., zwana dalej ustawą, zgodnie z którą przemoc rodzinna określana jest, jako „jedenorazowe albo powtarzające się umyślne lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną,

1. World report on violence and health, World Health Organization Geneva 2002, Chapter 1- Violence-A GLOBAL HEALTH PROBLEM, p.5, pol.sens tytułu: WHO- sprawozdanie na temat przemocy i zdrowia na świecie, rozdział 1-Przemoc-globalny problem zdrowotny, (dostęp: <http://www.who.int/publications/en/>).

2. M. Szymczak, (red.), Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 1988, s. 986-987.

3. I. Pospiszyl, Przemoc w rodzinie, WSiP, Warszawa 1998, s. 14.

powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”⁴.

Ustawa nie definiuje poszczególnych form i rodzajów przemocy. Jednak charakterystyka poszczególnych form występowania przemocy podawana jest w fachowej literaturze przedmiotu :

Przemoc fizyczna – jedna z najpopularniejszych form przemocy, o najszerszym spektrum zachowań. Przejawia się za pośrednictwem naruszenia fizycznej nietykalności z użyciem, bądź nie dodatkowych przedmiotów, ma na celu sprawienie fizycznego cierpienia, okaleczenie, pozostawienie stałych uszczerbków na zdrowiu. Zagraża bezpośrednio życiu.

Przemoc psychiczna – w przeciwieństwie do fizycznej nie prowadzi do powstawania widocznych obrażeń, niezwykle groźna i trudna do zauważenia. Wiąże się z pobawieniem godności drugiego człowieka, naruszeniem jego osobistej sfery życia. Prowadzi do alienacji społecznej, zastraszenia, wycofania. W przypadku dzieci, ma na celu świadome obniżenie ich możliwości prawidłowego rozwoju. Nie zauważona w porę doprowadzić może do śmierci ofiary (np. samobójstwa).

Przemoc seksualna – łączy w sobie dwa aspekty fizyczny i psychiczny. Wiąże się z naruszeniem sfery intymnej ofiary i zmuszeniu jej (siłą, perswazją słowną) do określonych praktyk seksualnych wbrew jej woli. Przemocą seksualną jest również publiczne komentowanie wyglądu drugiej osoby.

Przemoc ekonomiczna (materialna) – z jednej strony związana z ograniczeniami, z drugiej zawłaszczeniem. Pierwszy aspekt dotyczy uniemożliwienia podjęcia pracy zarobkowej, zablokowania dostępu do wspólnych środków. Drugi natomiast związany jest bezpośrednio z kradzieżą, przywłaszczeniem mienia bez zgody drugiej osoby.

Zaniedbanie – naruszenie obowiązku opieki ze strony osób bliskich, ciągle niezaspakajanie potrzeb fizycznych i emocjonalnych.

Amerykańska psycholog Leonora E. Walker opisała cykliczne sytuacje, występujące przy zjawisku przemocy. Zdarzenia określono cyklem przemocy, na który składają się trzy następujące po sobie fazy:

1) Faza narastającego napięcia – w rodzinie pojawia się coraz więcej sytuacji konfliktowych, wzrasta napięcie pomiędzy członkami, wyczuwalna jest nerwowa atmosfera. Kształtuje się

4. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r., o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, art. 2.2, (dostęp:t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1249)

podział na sprawcę, który staje się coraz bardziej drażliwy, niezadowolony, odgrywa dominującą i przewodnią rolę oraz ofiarę, która zaczyna żyć w ciągłym strachu, obawie, często nie mając świadomości, iż przemoc stanowi realne dla niej zagrożenie i jej dotyczy.

2) Faza ostrej przemocy – sprawca swoje ogólne zdenerwowanie, niezadowolenie, poirytowanie przejawia w różnych formach wyładowując frustrację na swojej ofierze, która z kolei jest zaskoczona całą sytuacją. Frustracja sprawcy coraz częściej znajduje przełożenie w zastosowaniu różnych form przemocy na ofierze. Niezwykle niebezpieczna faza, mogąca doprowadzić nawet do samobójstwa lub zabójstwa.

3) Faza miodowego miesiąca – sprawca w tej fazie przechodzi pozorną metamorfozę, po wyładowaniu negatywnych emocji staje się zupełnie inną osobą, przy jednoczesnym staraniu się znalezienia odpowiedzi na pytanie, „dlaczego?”. Metamorfoza jest pozorna, ponieważ cykl stanowi obieg zamknięty, tym samym po fazie trzeciej, wcześniej bądź później sytuacja wraca do punktu wyjścia, czyli fazy pierwszej. Wraz z upływem czasu w cyklu pozostają już tylko dwie fazy pierwsza i druga, a zachowania agresywne sprawcy stają się codziennością.

Trudno zdefiniować jednoznaczne źródło przemocy. Jej podłoże bywa bardzo złożone, a działania sprawcy często trudne do racjonalnego wytłumaczenia. Na każdym etapie życia człowieka może spotkać zjawisko przemocy, w jednym z dwóch wymiarów – ofiary, albo sprawcy.

1.2 Instytucje publiczne i inne podmioty

Ze względu na złożoność zjawiska przemocy w rodzinie i jego nieobliczalny charakter, bardzo ważną rolę odgrywają wszelkie działania prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje, organizacje, itp. w szczególności te o charakterze profilaktycznym i wspierającym.

Art. 3 Ustawy określa formy pomocy przewidziane dla ofiar dotkniętych przemocą tj.:

- 1) poradnictwo medyczne, psychologiczne, prawne, socjalne, rodzinne i zawodowe;
- 2) interwencja kryzysowa i wsparcie;
- 3) ochrona przed dalszym krzywdzeniem, poprzez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc wspólne zamieszkiwanie oraz zakazanie kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną;
- 4) zapewnienie osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;

- 5) badanie lekarskie w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz wydanie zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie;
- 6) zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu, pomocy w uzyskaniu mieszkania⁵.

W Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie określone zostały formy pomocy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, realizowane przez następujące instytucje :

Ośrodki Pomocy Społecznej – celem pomocy społecznej jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenia trudnych, życiowych sytuacji, w których się znaleźli, a z którymi nie są w stanie sami sobie poradzić. Zadaniem ośrodków jest również zapobieganie tego typu sytuacjom, a jedną z nich może być właśnie zjawisko przemocy domowej. Ośrodki pomocy społecznej najczęściej, aczkolwiek błędnie kojarzone są tylko i wyłącznie z materialnymi formami pomocy społecznej. Ośrodki posiadają niezbędne zaplecze, np. specjalistyczny potencjał kadrowy, instrumenty umożliwiające grupowe i indywidualne formy wsparcia do udzielania pomocy niematerialnej. Niejednokrotnie pomoc niematerialna stanowi większe wsparcie niż świadczenia pieniężne.

Policja – w zakresie ochrony ofiar przemocy w rodzinie, policja w ramach obowiązującego prawa ma możliwość podjęcia interwencji, eksmisji sprawcy przemocy, sporządzenia notatki urzędowej, zatrzymania sprawców przemocy, zatrzymania osoby podejrzanej, wszczęcia postępowania przygotowawczego, zabezpieczenia dowodów, podjęcia działań prewencyjnych oraz udzielania informacji ofiaro przemocy o możliwości uzyskania pomocy.

Prokuratura – świadkowie przemocy, bądź osoby poszkodowane mogą złożyć w prokuraturze lub na policji zawiadomienie o przestępstwie ściganym z urzędu. Jest to rodzaj przestępstwa, które wiąże się z podjęciem przez odpowiednie organy państwa konkretnych działań. Ważna jest kwestia, iż odbywa się to bez konieczności pozyskania akceptacji osoby pokrzywdzonej. Każda instytucja, organizacja oraz pojedyncza osoba ma obowiązek powiadomić organy ścigania o podejrzeniu lub popełnieniu przestępstwa. Prokurator na wniosek policji lub z urzędu może wystąpić z wnioskiem do sądu o zastosowanie dozoru policji.

5. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r., o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, art. 3.1, (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1249).

Wniosek prokuratora może również wiązać się z obowiązkiem opuszczenia lokalu przez oprawcę, który zajmuje wspólnie z ofiarą. W przypadku niedostosowania się sprawcy może zostać zastosowany środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztu.

Sądy – do sądu można złożyć wniosek/pozew, w zależności od zakresu sprawy osoba powinna udać się do:

- 1) Sądu Rejonowego Wydział Rodzinny i Nieletnich.
- 2) Sądu Rejonowego Wydział Cywilny.
- 3) Sądu Okręgowego Wydział Cywilny.

Ochrona zdrowia – podstawowym zadaniem służb medycznych jest udzielenie pomocy medycznej mające na celu ochronę zdrowia i życia pacjenta. Następnie skuteczne przeprowadzenie rozmowy służące pozyskaniu niezbędnych informacji na temat życiowej sytuacji poszkodowanego, w celu odpowiedniego pokierowania osoby pokrzywdzonej. Działania te umożliwią otrzymanie dalszej pomocy, wsparcia i schronienia. W związku z rozpoznaniem sygnałów mogących świadczyć o zjawisku przemocy domowej pracownik służby zdrowia powinien wydać stosowne zaświadczenie lekarskie o doznanych obrażeniach, również w jego obowiązku leży kwestia poinformowania osoby o miejscu i warunkach wystawienia obdukcji, którą z kolei wydać może lekarz sądowy. Pracownicy ochrony zdrowia zobligowani są do każdorazowego powiadomienia organów ścigania o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych - wobec osób, które w związku z nadużywaniem alkoholu powodują rozkład życia rodzinnego, demoralizację małoletnich, uchylają się od pracy albo systematycznie zakłócają porządek publiczny, istnieje możliwość wdrożenia procedury zobowiązania do leczenia odwykowego. Procedura w kontekście poruszanego zagadnienia jest istotna, ponieważ sprawca przemocy domowej może być jednocześnie osobą przejawiającą problemy z uzależnieniem od alkoholu.

Zespoły Interdyscyplinarne – celem działania zespołu jest koordynowanie systemu przeciwdziałania przemocy domowej na najniższym szczeblu samorządu terytorialnego. W skład zespołu wchodzi przedstawiciele różnych instytucji: OPS, GKRPA, policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych, sądów (kuratorzy), zdarza się również, że w posiedzeniu zespołu bierze udział prokurator. Specjaliści z różnych dziedzin zajmują się rozwiązaniem konkretnego problemu, przy wykorzystaniu zasobów będących w zasięgu każdego z członków zespołu.

Organizacje Pozarządowe – uzupełniają system poprzez organizacje: telefonów zaufania, punktów informacyjnych, schronisk, świetlic dla dzieci. Proponują również pomoc psychologiczną, prawną, socjalną, edukacyjną, itd.

Działania z zakresu przeciwdziałania przemocy oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie podejmują również specjalistyczne poradnie, np. psychologiczno-pedagogiczne, terapeutyczne i inne instytucje których obowiązki wynikają z prowadzonej działalności, np. placówki oświatowe, punkty konsultacyjne, schroniska dla ofiar przemocy domowej, pogotowia rodzinne, ośrodki interwencji kryzysowej. Instytucje zatrudniają specjalistów psychologów, pedagogów, psychiatrów, w celu pomocy ofiarom przemocy domowej, zapobiegania zjawisku i ochronie ofiar jak również pracy ze sprawcami przemocy. Pełnią ważną rolę w procesie przeciwdziałania przemocy, jej zapobiegania i łagodzenia skutków.

Rozdział II. Przemoc, przeciwdziałanie przemocy, ochrona ofiar przemocy w rodzinie, w świetle obowiązujących przepisów prawa

2.1 Prawodawstwo krajowe

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. z 1997 r, Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

W Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. w art. 18 i 71 wskazano, że instytucja rodziny jest objęta szczególną ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej, a jej dobro Państwo ma obowiązek uwzględnić w swej polityce społecznej, głównie poprzez udzielanie szczególnej pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji społecznej. W art. 33 ustawy zasadniczej wskazano, że kobieta i mężczyzna w Polsce mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym. W myśl art. 72 Konstytucji, Rzeczypospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka i każdy obywatel ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r., o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz.1249)

Dokument wskazuje zadania do realizacji dla jednostek samorządu terytorialnego i organów administracji rządowej, w zakresie postępowania z ofiarami i sprawcami przemocy rodzinnej. Ustawodawca w art. 6 ust. 2 ujął zadania, do których należą:

- 1) Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.
- 2) Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie.
- 3) Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia.
- 4) Tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Ustawa z dnia 26 października 1982 r., o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 1119)

Akt, który łączy zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie z przeciwdziałaniem alkoholizmowi, jednocześnie nakłada obowiązek na jednostki samorządu terytorialnego w zakresie podejmowania stosownych działań w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, alkoholizmowi i wychowywaniu w trzeźwości - art. 1 ust. 1-3 i art. 2.

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 (M.P. 2014 r., poz.445) i rok 2021 (M.P. 2021 r., poz. 235)

Program określa zadania w zakresie ochrony i pomocy dla ofiar przemocy rodzinnej. Reguluje zasady działania i prowadzenia programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec sprawców przemocy rodzinnej. Wskazuje kierunki działań profilaktycznych. Zasadniczym celem programu jest zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie jak również zmniejszenia skali zjawiska w kraju

Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1805).

Dnia 30 listopada 2020 r. weszły w życie regulacje, które umożliwiają szybkie reagowanie wobec sprawców przemocy domowej. Zgodnie z powyższym wobec członka rodziny wspólnie zajmującego mieszkanie, który swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy w rodzinie czyni szczególnie uciążliwym wspólne zamieszkiwanie, osoba dotknięta przemocą może żądać, aby sąd zobowiązał go do opuszczenia mieszkania. Sąd rozpoznaje sprawę w trybie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym. Postanowienie zapada po przeprowadzeniu rozprawy, która powinna odbyć się w terminie jednego miesiąca od dnia wpływu wniosku. Staje się ono wykonalne z chwilą ogłoszenia i może być zmienione lub uchylone w razie zmiany okoliczności. Także od 30 listopada 2020 r. Policja oraz Żandarmeria Wojskowa dysponuje nowym środkiem reagowania na przemoc domową i spowodowane nią zagrożenie - nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakaz zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia.

Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Gminy Racibórz na lata 2022 – 2025 jest zgodny i spójny z wymaganymi regulacjami na poziomie krajowym, wojewódzkim i powiatowym. Program tworzono w oparciu o powyższe regulacje.

Rozdział III. Diagnoza problemu przemocy w rodzinie na podstawie procedury „Niebieskiej Karty”

3.1 Procedura „Niebieskiej Karty” - schemat ogólny

Procedura „Niebieskie Karty” została wdrożona Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. z 2011 r. Nr 209, poz. 1245). W ramach procedury „Niebieskie Karty” ustawodawca wprowadził cztery formularze A,B,C i D.

Formularz A – wypełnienie tego formularza powoduje wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”. Zawiera najważniejsze informacje: m.in. dane osobowe osób objętych procedurą, miejsce zdarzenia, czas trwania zachowań przemocowych, stan trzeźwości uczestników, a także formy stosowanej przemocy. W terminie nie później niż 7 dni formularz „Niebieska Karta A” powinien zostać przekazany do przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania rodziny. W ciągu 3 dni od jego otrzymania powinna zostać powołana grupa robocza w celu ustalenia dalszych działań z rodziną.

Formularz B – przekazywany osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, lub w przypadku przemocy wobec dziecka - rodzicowi, opiekunowi prawnemu lub faktycznemu, osobie, która zgłosiła podejrzenie stosowania przemocy w rodzinie. To baza informacji na temat zjawiska przemocy, zawiera wskazówki, co można zmienić w swojej sytuacji i z jakich form pomocy skorzystać w świetle obowiązującego prawa.

Formularz C – na spotkanie grupy roboczej, zaprasza się osobę, wobec której istnieje podejrzenie, że doznaje przemocy w rodzinie. Na tym spotkaniu dokonuje się analizy sytuacji rodzinnej oraz wypełnia formularz "Niebieska Karta- C", który zawiera plan pomocy rodzinie.

Formularz D – wypełniany jest z osobą, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie.

Zgodnie z § 18 pkt. 1 i 2 Rozporządzenia zakończenie procedury następuje gdy stwierdzono ustanie przemocy w rodzinie i uzasadnione przypuszczenie o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz zrealizowanie indywidualnego planu pomocy albo wydano rozstrzygnięcie o braku zasadności podejmowania działań.

Procedury nie można zakończyć na wniosek ofiary, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie, że w rodzinie nadal dochodzi do zjawiska przemocy.

3.2 Dane statystyczne

3.2.1 Zakres ogólnopolski

Tabela 1. **Problem przemocy w rodzinie – dane statystyczne ogólnopolskie na podstawie procedury „Niebieskiej Karty”, podjętej wyłącznie przez policję**

	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta”	73 153	74 313	72 601
Ogólna liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie	88 133	88 032	85 575
Ogólna liczba osób podejrzewanych o stosowanie przemocy w rodzinie	73 654	74 910	73 228
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej	427	309	288

Źródło: <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzynie/>.

3.2.2 Województwo śląskie

Tabela 2. **Problem przemocy w rodzinie – dane statystyczne z województwa śląskiego na podstawie procedury „Niebieskiej Karty”, podjętej wyłącznie przez policję**

	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta”	6 522	6 379	6 133
Ogólna liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie	7 652	7531	7233
Ogólna liczba osób podejrzewanych o stosowanie przemocy w rodzinie	6559	6430	6190
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej	20	32	21

Źródło: dane statystyczne Komendy Wojewódzkiej Policji w Katowicach, Wydział Prewencji Komendy.

3.2.3 Gmina Racibórz

Tabela 3. Problem przemocy w rodzinie – dane statystyczne dotyczące gminy Racibórz na podstawie procedury „Niebieskie Karty”

	Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta” rok 2018	Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta” rok 2019	Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta” rok 2020
Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta”	121	101	103
Ogólna liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie	283	252	269
Ogólna liczba osób podejrzewanych o stosowanie przemocy w rodzinie	112	96	98
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej	33	32	30

Źródło: Sprawozdanie z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Raciborzu za lata: 2018, 2019 i 2020 i dane własne Powiatowego Centrum Pomocy w Rodzinie w Raciborzu.

Dane statystyczne dotyczące skali zjawiska przemocy w rodzinie niezależnie od jego obszaru – kraj, województwo, gmina, są alarmujące. Na przestrzeni lat odpowiednie instytucje i służby podejmowały wielokrotnie interwencje w tym zakresie.

Przemoc jest poważnym problemem, który zagraża społecznemu funkcjonowaniu współczesnych rodzin, prowadzi do zachowań dewiacyjnych i niezgodnych z powszechnie przyjętym porządkiem i ładem społecznym.

3.3 Analiza SWOT – specyfika problemu w Gminie Racibórz

Tabela 4. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
Postrzeganie przemocy, jako zjawiska stanowiącego zagrożenie dla prawidłowego funkcjonowania i rozwoju społeczeństwa Gminy Racibórz.	Niezadowalająca skuteczność działań związanych z ochroną osób doznających przemocy.
Rozumienie i dostrzeganie kluczowych problemów stanowiących podłoże przemocy wśród mieszkańców Gminy Racibórz.	Niska skuteczność działań profilaktycznych, edukacyjno-korekcyjnych, resocjalizacyjnych wobec sprawców przemocy domowej, wynikająca z obowiązujących przepisów prawa, braku przymusu prawnego.
Rozwinięta sieć placówek i instytucji udzielających wsparcia dla ofiar przemocy domowej (GKRPA, Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, policja, sąd, prokuratura, kuratorzy sądowi, jednostki leczenia odwykowego, poradnia psychologiczno – pedagogiczna, OPS).	Brak prawnych i formalnych rozwiązań nakazujących o każdorazowym informowaniu o zjawisku przemocy, podejrzeniu przemocy. Obawa, strach ofiar i świadków przed sprawcami przemocy.
Działalność organizacji pozarządowych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie i pomocy ofiarom.	Niewystarczające zasoby zapewniające pomoc interwencyjną dla dzieci i młodzieży z rodzin z problemami przemocy.
Standaryzacja oddziaływań interwencyjnych w związku ze zjawiskiem przemocy domowej – procedura „Niebieskie Karty”.	Brak dostatecznie wysokiego zaangażowania wszystkich instytucji do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”.
Działanie w oparciu o podstawy prawa, realna znajomość procedur prawnych, wdrożenie procedur umożliwiających izolację sprawcy od osoby lub rodziny doznającej przemocy	Brak chęci i zaangażowania sprawców przemocy do udziału w grupach i zespołach realizujących działania na rzecz przeciwdziałania przemocy i pomocy ofiarom.

domowej.	
Realizacja ustawowego obowiązku przez Gminę Racibórz – realizacja zadań wynikających z zapisów aktów prawa miejscowego oraz powoływanie stosownych organów i instytucji, zgodnie z kompetencjami wskazanymi w ustawie.	Powielanie stereotypów na temat zjawiska przemocy.
Wzajemna współpraca instytucji publicznych z organizacjami pozarządowymi. Umiejętny podział obowiązków i zadań.	Brak badań służących ocenie efektywności programów profilaktycznych.
Wysoki poziom wiedzy i długoletnie doświadczenie zawodowe kadry pomagającej i działającej z ofiarami / sprawcami przemocy domowej.	Niska skuteczność działań na rzecz reintegracji rodziny.
Działalność informacyjna i profilaktyczna instytucji funkcjonujących na terenie Gminy Racibórz.	Wypalenie zawodowe osób świadczących pomoc.
Szanse	Zagrożenia
Wzrost poziomu świadomości mieszkańców Gminy Racibórz na temat zjawiska przemocy, jej skutków i konsekwencji.	Wysoki poziom ryzyka wystąpienia wtórej wiktymizacji ofiar przemocy, będącej efektem prowadzonych działań interwencyjnych.
Wzrost społecznej odpowiedzialności za drugiego człowieka – spadek obojętności i bierności na krzywdę drugiej osoby.	Stereotypowe postrzeganie zjawiska przemocy. Panujące poglądy, o bezkarności sprawców przemocy i niemocy organów ścigania.
Bieżący monitoring i analiza sytuacji prowadzone na wielu płaszczyznach instytucjonalnych w celu zapobiegania	Niechęć do współpracy przez osoby stosujące przemoc. Powszechna opinia o niskiej skuteczności działań prowadzonych wobec

ewentualnym zjawisko wystąpienia przemocy w rodzinie – wzajemna spójna współpraca pomiędzy instytucjami.	sprawców przemocy.
Wzmacnianie roli Gminy Racibórz w działaniach na rzecz przeciwdziałania przemocy i ochrony ofiar poprzez bieżące prace i podejmowane inicjatywy przez instytucje działające na terenie Gminy.	Mimo ogólnego spadku poziomu zjawiska przemocy w rodzinie, wysoki czynnik odnotowywanych zdarzeń w Gminie Racibórz.
Doskonalenie zawodowe kadr działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	Rozwiązywanie problemu przemocy rodzinnej w „czterech ścianach”, obawa, strach przed sprawcą, uczucie wstydu, bezradności.
Możliwość korzystania przez osoby stosujące przemoc z profesjonalnego wsparcia, np. spotkania w poradniach zdrowia psychicznego, udział w programach korekcyjno-edukacyjnych.	Zbyt mały poziom świadomości na temat realnego zagrożenia występowania czy też wystąpienia zjawiska przemocy w rodzinach wśród przedstawicieli różnych instytucji, przekładający się na małą liczbę wszczęć procedury „Niebieskiej Karty”.
Funkcjonowanie ogólnopolskiego telefonu zaufania.	Mało precyzyjne prawo, powodujące np. trudności w stosowaniu procedury „Niebieskiej Karty”.
Korzystanie z instrumentów prawnych zgodnie z zapisami ustawy o przeciwdziałaniu przemocy.	Wykorzystywanie procedury „Niebieskiej Karty”, do innych celów, np. sprawy rozwodowe.
Sprawne funkcjonowanie placówek i instytucji mających na celu przeciwdziałanie przemocy, zapobieganie przemocy, łagodzenie jej skutków, pomaganie osobom doznającym przemocy (patrz: mocne strony).	Luki prawne, sprawiające liczne rozbieżności w praktycznym stosowaniu prawa przez przedstawicieli różnych instytucji.
Pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, np. projekty unijne, na	Niewłaściwe wykorzystywanie prawa przez społeczeństwo, polegające na nadinterpretacji

działania z zakresu realizacji systemowych rozwiązań z obszaru pomocy społecznej.	niektórych przepisów, np. dotyczących ochrony danych osobowych.
Wzrost roli działalności leczniczej dla osób stosujących przemoc.	Niewystarczająca możliwość zapewnienia natychmiastowej gwarancji poczucia bezpieczeństwa i komfortu psychicznego dla osób doznających przemocy, w tym dzieci.

Źródło: opracowanie własne.

Analizę SWOT przeprowadzono w celu opracowania Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2022-2025. Analiza ma za zadanie podnieść wzrost poziomu skuteczności systemu, usprawnienie przepływu informacji pomiędzy instytucjami. Wdrożenie najbardziej efektywnych i skutecznych rozwiązań ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób doświadczających przemocy i stosujących przemoc. Uwzględniono w analizie specyfikę Gminy Racibórz, problemy i potrzeby społeczeństwa, ze szczególnym zwróceniem uwagi na kluczowe aspekty w kontekście tworzonego dokumentu. Z podkreśleniem ważnej roli Gminy w realizacji obligatoryjnego zadania, jakim jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i ochrona ofiar przemocy rodzinnej.

Rozdział IV. Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Gminy Racibórz na lata 2022 – 2025

4.1. Adresaci programu

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie skierowany jest do:

1. Mieszkańców Gminy Racibórz, w tym osób zagrożonych przemocą w rodzinie.
2. Osób dotkniętych przemocą w rodzinie.
3. Osób stosujących przemoc w rodzinie.
4. Świadków przemocy w rodzinie.
5. Służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

4.2. Ramy czasowe programu

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2022 – 2025 obowiązuje od 1 stycznia 2022 roku do 31 grudnia 2025 roku.

4.3. Cele programu

4.3.1 Cel główny

Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, ochrona ofiar przemocy domowej, wzrost skuteczności działań podejmowanych wobec sprawców przemocy. Ogólny wzrost skuteczności działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

4.3.2 Cele operacyjne

1. Prowadzenie zintegrowanych i skoordynowanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez Zespół Interdyscyplinarny.
2. Profesjonalizacja kadr działających w obszarze przeciwdziałania przemocy.
3. Zwiększenie poziomu świadomości społecznej na temat skutków i przyczyn przemocy rodzinnej.
4. Stałe badanie i monitorowanie problemów związanych z przemocą rodzinną.

Tabela 5. Cel operacyjny 1

Prowadzenie zintegrowanych i skoordynowanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez Zespół Interdyscyplinarny.

Działania	Realizator
<p>1.1 Podejmowanie skutecznych działań w środowiskach zagrożonych przemocą w rodzinie, mających na celu zapobieganie występowania zjawiska przemocy w rodzinie, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie; b) inicjowanie interwencji w środowiskach dotkniętych przemocą; c) opracowanie i realizację planu pomocy w indywidualnych przypadkach; d) rozpowszechnianie informacji o instytucjach oraz możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym; e) inicjowanie skutecznych działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie; f) stałe monitorowanie sytuacji rodzin, w których istnieje zagrożenie wystąpienia przemocy; g) prowadzenie dokumentacji powziętych działań wraz z efektami tych działań; h) w przypadku zasadności wydawanie skierowań do Domu dla Matek z Dziećmi „Maja”; i) udzielanie pomocy psychologicznej i prawnej. 	<p>OPS Racibórz, Przewodniczący Zespołu Interdyscyplinarnego, Urząd Miasta Racibórz, KPP, GKRPA, organizacje pozarządowe, jednostki oświatowe (pedagodzy, (psycholodzy), poradnia psychologiczno-pedagogiczna, jednostki ochrony zdrowia.</p>

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 6. Cel operacyjny 2

Profesjonalizacja kadr działających w obszarze przeciwdziałania przemocy

Działania	Realizator
<p>2.1 Doskonalenie zawodowe kadr w zakresie diagnozowania zjawiska przemocy w rodzinie, metod pracy z osobami, które doświadczyły zjawiska przemocy w rodzinie oraz jej sprawców, poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) podniesienie poziomu wiedzy przez systematyczny udział w profesjonalnych szkoleniach, seminariach; b) wymianę doświadczeń; c) intensyfikację działań mających na celu podniesienie współpracy pomiędzy instytucjami; <p>2.2 Realizację działań mających na celu wsparcie pracujących z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i osobami stosującymi przemoc w rodzinie, poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) zapewnienie dostępu do wszystkich niezbędnych materiałów, informacji, aktów prawa; b) umożliwienie udziału w szkoleniach, spotkaniach informacyjnych; c) cykliczny udział w superwizji. <p>2.3 Rozpowszechnianie materiałów edukacyjnych dla podmiotów zajmujących się rozwiązywaniem problemów przemocy w rodzinie, poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) zapewnienie dostępu wszystkim pracownikom do bieżących, aktualnych informacji i wytycznych na temat prowadzenia działań na rzecz przeciwdziałania przemocy; b) dystrybucja informatorów, broszur na potrzeby pracownicze. 	<p>OPS Racibórz, Zespół Interdyscyplinarny, GKRPA, KPP, Urząd Miasta Racibórz, jednostki oświatowe, jednostki ochrony zdrowia, poradnia psychologiczno-pedagogiczna.</p>

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 7. Cel operacyjny 3

Zwiększenie poziomu świadomości społecznej na temat skutków i przyczyn przemocy rodzinnej.

Działania	Realizator
<p>3.1 Podniesienie poziomu wiedzy i zwiększenie świadomości społecznej, w zakresie przyczyn, skutków oraz samej specyfiki zjawiska przemocy, poprzez:</p> <p>a) organizację kampanii społecznych z wykorzystaniem środków elektronicznego przekazu np. strony internetowe instytucji.</p> <p>3.2 Upowszechnianie współpracy pomiędzy instytucjami publicznymi, sektorem prywatnym, organizacjami, stowarzyszeniami, poprzez:</p> <p>a) zawieranie umów;</p> <p>b) porozumień;</p> <p>c) wspólne organizowanie akcji, kampanii, happeningów.</p> <p>3.3 Edukacja publiczna w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, poprzez:</p> <p>a) organizację spotkań tematycznych, pogadanek np. w szkołach</p>	<p>OPS Racibórz, Zespół Interdyscyplinarny, GKRPA, KPP, Urząd Miasta Racibórz, organizacje pozarządowe: jednostki oświatowe, jednostki ochrony zdrowia, poradnia psychologiczno-pedagogiczna.</p>

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 8. **Cel operacyjny 4**

Stałe badanie i monitorowanie problemów związanych z przemocą w rodzinie

Działania	Realizator
4.1 Badanie i monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie w Gminie Racibórz, poprzez: a) prowadzenie statystyk, b) raporty, c) sprawozdania, d) publikacje ww. dokumentów, e) udostępnianie informacji z danymi.	OPS Racibórz, Zespół Interdyscyplinarny, KPP, GKRPA, Urząd Miasta Racibórz, organizacje pozarządowe, wymiar sprawiedliwości, jednostki oświatowe, jednostki ochrony zdrowia, poradnia psychologiczno-pedagogiczna.

Źródło: opracowanie własne.

4.4 Finansowanie programu

Program realizowany przez Miasto Racibórz, za pośrednictwem OPS w Raciborzu, zgodnie z planem budżetu gminy i planem finansowym OPS na dany rok. Dopuszcza się możliwość skorzystania z zewnętrznych źródeł finansowych, w przypadku ogłoszenia programów i konkursów zgodnych z potrzebami Gminy i Ośrodka.

4.5 Wdrażanie programu

Założono, że program realizowany będzie głównie przez takie działania jak:

- 1) organizowanie różnych form doskonalenia;
- 2) organizowanie działań społecznych, edukacyjnych, informacyjnych;
- 3) propagowanie działań profilaktycznych;
- 4) współpracę pomiędzy instytucjami;
- 5) realizację projektów z wykorzystaniem zewnętrznych źródeł finansowania;
- 6) sprawozdawczość;
- 7) monitoring.

4.6 Ewaluacja – wskaźniki

1. Liczba posiedzeń zespołu interdyscyplinarnego;
2. Liczba wszystkich przedsięwzięć (w tym o charakterze profilaktycznym) organizowanych przez instytucje publiczne i organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy Racibórz na rzecz przeciwdziałania przemocy i wspierana osób dotkniętych przemocą;
3. Liczba rodzin (sprawca, osoba dotknięta przemocą) doznających przemocy domowej, korzystających z form pomocy dostępnej na terenie Gminy Racibórz;
4. Liczba udostępnionych raportów/materiałów/sprawozdań.

4.7 Spodziewane efekty

Ograniczenie skali zjawiska przemocy domowej w Gminie Racibórz, poprzez wzrost świadomości społecznej na temat negatywnych skutków przemocy, intensyfikację działań mających na celu zapobieganie ponownemu wystąpieniu przemocy w tej samej rodzinie, zwiększenie skuteczności i dostępności różnych form pomocy dla ofiar przemocy.

Uzasadnienie

Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nakłada na gminę obowiązek opracowania i realizacji gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie.